

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

Isabel Allende O lungă petală de mare

Traducere din spaniolă de
CORNELIA RĂDULESCU

HUMANITAS
fiction

I

1938

*Pregătiți-vă, băieți,
să ucideți iar, să mai muriți o dată
și să acoperiți sângele cu flori.*

PABLO NERUDA,
„Însângerat a fost tot pământul omului“
Marea și clopotele

Soldățelul făcea parte din Contingentul Biberonului, adică băiețandrii recrutați când nu mai rămăseseră bărbați – nici tineri, nici bătrâni – pentru război. Víctor Dalmau l-a primit împreună cu alți răniți scoși din vagonul de marfă de-a valma, că era grabă mare, așezați precum lemnele pe niște rogojini pe cimentul Gării de Nord, de unde alte vehicule urmau să-i transporte la spitalele Armatei de Răsărit. Zăcea nemișcat, cu expresia calmă a cuiva care a văzut îngerii și nu se mai teme de nimic. Cine știe de câte zile era mutat de pe o targă pe alta, de la o tabără de campanie la alta, dintr-o ambulanță într-alta până ajunsese cu trenul în Catalonia. În gară, o mână de medici, sanitari și infirmiere primeau soldații, pe cei mai grav răniți îi trimiteau imediat la spital, iar pe ceilalți îi clasificau după locul rănii – A, brațe, B, picioare, C, cap și tot așa în ordine alfabetică – și îi îndreptau unde trebuia cu un carton de gât. Răniții soseau cu sutele, și pentru diagnostic și decizie nu avea nimeni mai mult de câteva minute, totuși zăpăceala și confuzia erau doar aparente. Nici unul nu era trecut cu vederea, nici unul nu rămânea

necercetat. Cei care trebuiau operați ajungeau la vechiul spital Sant Andreu din Manresa, cei care aveau nevoie de tratament erau trimiși la alte centre, pe alții nu aveau decât să-i lași pe loc, căci nu mai puteau fi salvați. Voluntarele le umezeau buzele, le vorbeau blând și îi legănau ca pe copiii lor, știind că undeva, departe, altă femeie făcea același lucru pentru alt fiu sau frate. Mai târziu, brancardierii aveau să-i ducă la morgă. Soldățelul avea o gaură în piept și medicul, după ce l-a examinat sumar și nu i-a găsit pulsul, a decis că nu mai putea fi ajutat, nu avea nevoie nici de morfină, nici de mângâiere sufletească. Pe front rana îi fusese acoperită cu o cârpă și protejată cu o farfurie de tablă așezată cu fundul în sus, torsul îi fusese bandajat, dar de-atunci trecuseră ore sau zile sau trenuri, cine știe.

Dalmau se afla acolo pentru a-i ajuta pe medici; ordinul era să lase băiatul și să se ocupe de următorul, dar și-a zis că, dacă acest copil supraviețuise răniilor și hemoragiei fiind dus de colo-colo și ajunsese pe acest peron de gară, trebuie că avea în el multă sete de viață și era mare păcat să se predea astfel în ultima clipă. A desfăcut atent cârpele și a constatat cu uimire că rana era deschisă și atât de curată, ca și cum i-ar fi fost pictată pe piept. Nu și-a explicat cum de în urma impactului coastele și sternul fuseseră pulverizate, dar inima scăpase. În cei trei ani de practică în timpul Războiului Civil, mai întâi pe fronturile din Madrid și Teruel, apoi la spitalul de evacuare de la Manresa, credea că le văzuse pe toate și ajunsese imun la orice suferință omenească, însă niciodată nu văzuse o inimă vie. Fascinat, a privit ultimele bătăi, tot mai lente și neregulate, până au încetat de tot și soldățelul a încremenit fără să scoată un suspin. Preț de o clipă, Dalmau s-a uitat la gaura roșie în care nu mai bătea nimic. Dintre

toate amintirile de război, aceasta avea să fie cea mai tenace și insistentă – copilul de cincisprezece sau șaisprezece ani, încă imberb, murdar de luptă și de sânge uscat, întins pe jos cu inima la vedere. Nu și-a explicat nicicând de ce a introdus trei degete de la mâna dreaptă în rană, a prins inima și a început să apese ritmic, calm și firesc, un timp imposibil de determinat, poate treizeci de secunde, poate o eternitate. A simțit că inima prindea viață, mai întâi cu un tremur imperceptibil, apoi cu bătăi viguroase și regulate.

— Tinere, dacă n-aș fi văzut cu ochii mei n-aș fi crezut în ruptul capului! a zis pe un ton solemn un doctor care se apropiase fără ca Dalmau să prindă de veste.

A strigat imediat după brancardieri și le-a spus să transporte urgent rănitul, era un caz special.

— Unde ai învățat asta? l-a întrebat după ce-a fost luat soldățelul, tot cenușiu la față, dar cu puls.

Víctor Dalmau, care era zgârcit la vorbă, i-a spus în două vorbe că apucase să facă trei ani de medicină la Barcelona înainte de a pleca pe front ca sanitar.

— Unde ai învățat asta? a repetat medicul.

— Nicăieri, dar mi-am zis că n-are ce să strice...

— Văd că șchiopătezi.

— Femurul stâng. La Teruel. Se vindecă.

— Bun. De-acum lucrezi cu mine, aici îți pierzi vremea. Cum te cheamă?

— Víctor Dalmau, tovarășe.

— Pe mine nu mă iei cu tovarășe! Îmi spui „domnule doctor“ și să nu-ți treacă prin cap să mă tutuiești. Ne-am înțeles?

— Ne-am înțeles. Și să fie reciproc. Mie puteți să-mi spuneți „domnule Dalmau“, deși cred că n-o să le placă tovarășilor.

Medicul a zâmbit mânzește. În ziua următoare Dalmau a început să se pregătească pentru meseria care avea să-i hotărască destinul.

A aflat, așa cum a aflat întreg personalul de la Sant Andreu și de la alte spitale, că echipa de chirurghi petrecuse șaisprezece ore resuscitând un mort și că l-au scos viu din sala de operație. Miracol, au spus mulți. Progresele științei și constituția de cal a puștiului, au spus cei care se lepădaseră de Dumnezeu și de sfinți. Víctor și-a propus să-l viziteze, dar în urgia acelor vremuri i-a fost imposibil să țină socoteala întâlnirilor și a neîntâlnirilor, a viilor și a morților. O vreme s-ar fi zis că dăduse uitării inima pe care o ținuse în mână, pentru că viața i s-a complicat și au venit altele pe capul lui, dar după mulți ani, de partea cealaltă a lumii, a văzut-o în coșmarurile lui și de-atunci băiatul îl vizita din când în când, palid și trist, cu inima inertă pe o tavă. Dalmau îi uitase numele – sau nu-l știuse niciodată – și i-a spus Lazăr din motive evidente, însă soldățelul n-a uitat numele salvatorului său. De cum a fost în stare să stea în capul oaselor și să bea singur apă, i s-a povestit isprava aceluia infirmier de la Gara de Nord, un anume Víctor Dalmau, care îl întorsese de pe tărâmul morții. A fost bombardat cu întrebări, voiau toți să știe dacă raiul și iadul chiar există de-adevăratelea sau sunt invenții ale popilor ca să înfricoșeze lumea. Băiatul s-a vindecat înainte de sfârșitul războiului și, doi ani mai târziu, la Marsilia, și-a tatuat numele lui Víctor Dalmau pe piept, sub cicatrice.

O tânără milițiană, cu chipiul pus pe o sprânceană ca să compenseze cât de cât urâtenia uniformei, îl aștepta pe Víctor Dalmau la ușa sălii de operație, iar când acesta

a ieșit, cu o barbă de trei zile și halatul plin de sânge, i-a întins o hârtie îndoită cu un mesaj din partea telefonistelor. Dalmau stătea de multe ore în picioare, avea dureri și, după zgomotul ca de cavernă din stomac, și-a amintit că nu mâncase nimic din zori. Munca era ucigătoare, dar el era recunoscător fiindcă putea învăța sub aura magnifică a celor mai buni chirurghi din Spania. În alte condiții, un student ca el nici nu s-ar fi putut apropia de ei, dar în acest stadiu al războiului studiile și titlurile erau mai puțin importante decât experiența, ceea ce el avea din belșug, după cum decretase directorul spitalului când îi permisesse să-l asiste la operații. Dalmau era în stare să lucreze patruzeci de ore în șir, doar cu tutun și cafea de cicoare și fără să ia în seamă piciorul beteag. Picior care îl scăpase de front – putea face războiul în ariergardă. Intrase în Armata Republicană în 1936, ca majoritatea tinerilor de vârsta sa, și plecase cu regimentul să apere Madridul, parțial ocupat de naționali, cum se autointitulau trupele răsculate împotriva guvernului, unde treaba lui era străngerea răniților – având în vedere studiile lui de medicină, era mai de folos așa decât cu o pușcă în tranșee. Pe urmă a fost trimis pe alte fronturi.

În decembrie 1937, în timpul bătăliei de la Teruel, pe un ger fioros, Víctor Dalmau se afla într-o ambulanță care dădea cu eroism primul ajutor răniților, în timp ce șoferul, Aitor Ibarra, un basc nemuritor care fredona întruna și râdea tare ca să batjocorească moartea, conducând pe drumurile prăpădite. Dalmau avea încredere în norocul bascului, care scăpase viu din mii de peripeții, și spera să funcționeze și pentru el. Pentru a evita bombardamentele se deplasau îndeobște pe timp de noapte; dacă nu era lună, cineva mergea înainte cu o lanternă ca să-i

arate drumul – asta dacă exista unul – lui Aitor, în timp ce în interiorul vehiculului, la lumina altei lanterne, Víctor ajută răniții cu puținele resurse de care dispunea. Sfidau terenul presărat cu obstacole și temperatura cu multe grade sub zero, înaintau pe gheață cu o încetineală de gândaci, se afundau în zăpadă, împingeau ambulanța pe coaste în sus sau ca s-o scoată din craterele lăsate de explozii, ocoleau fiare răsucite și leșuri pietrificate de catâri, sub focul naționalilor și bombele Legiunii Condor care trecea în zbor razant. Nimic nu-l distrăgea pe Víctor Dalmau, concentrat să țină în viață bărbații care se goleau de sânge și molipsit de stoicismul dement al lui Aitor Ibarra, care conducea imperturbabil și avea mereu pregătită o glumă.

De pe ambulanță, Dalmau a trecut în spitalul de campanie instalat în niște peșteri din Teruel, la adăpost de bombe; medicii lucrau la lumina unor opaițe cu ulei de motor și a unor lămpi cu kerosen. Se luptau cu frigul aprinzând braserouri chiar sub mesele de operație, dar instrumentele înghețate tot li se lipeau de mâini. Operau la iuțea pacienți care erau apoi trimiși la alte spitale, știind că mulți aveau să moară pe drum. Ceilalți, pentru care nu mai era nimic de făcut, își așteptau sfârșitul cu morfină – dacă exista, și oricum era raționalizată, ca și eterul. Dacă n-avea ce le da oamenilor care urlau de durere, Víctor le administra câte o aspirină și le spunea că era vorba de un leac americanesc formidabil. Feșele se spălau cu gheață și cu zăpadă topită ca să poată fi refolosite. Cel mai sinistru era să scapi de mormanele de picioare și brațe amputate; Víctor n-a reușit niciodată să se obișnuiască cu duhoarea de carne arsă.

Acolo, la Teruel, a reîntâlnit-o pe Elisabeth Eidenbenz, pe care o cunoscuse pe frontul de la Madrid, unde venise

ca voluntară a Asociației de Ajutorare a Copiilor Războiului. Era o infirmieră elvețiană de douăzeci și patru de ani, cu chip de fecioară renescentistă și curaj de luptător hârșit, de care fusese cam îndrăgostit la Madrid și s-ar fi îndrăgostit de-a binelea dacă i-ar fi dat cea mai mică șansă, numai că nimic n-o abătea de la misiunea sa: alinarea suferințelor copiilor în acele vremuri cumplite. De când nu o mai văzuse, tânăra își pierduse inocența cu care venise în Spania; firea i se înăsprise având de-a face cu birocrăția militară și cu prostia oamenilor; dulceața și compasiunea și le păstra pentru femeile și copiii de care avea grijă. S-au întâlnit între două atacuri în dreptul unui camion cu alimente. „Ce faci, băiete, mă mai ții minte?” l-a salutat Elisabeth în spaniola agrementată cu sunete guturale germane. Cum să n-o țină minte, numai că amuțise doar văzând-o. I s-a părut mai înaltă și mai frumoasă ca înainte. S-au așezat pe o bucată de beton, el să fumeze, ea să soarbă dintr-un bidon cu ceai.

— Ce mai face prietenul tău Aitor?

— Bine, sub gloanțe și fără o zgârietură.

— De nimic nu se teme omul ăsta! Transmite-i salutări.

— Ce ai de gând să faci după ce se termină războiul ăsta? a vrut să știe Víctor.

— Să caut altul. Război e tot timpul pe undeva. Tu?

— Dacă ești de acord, putem să ne căsătorim, a sugerat el, înecându-se de timiditate.

Ea a râs și, pentru o clipă, a redevenit domnița renescentistă de altădată.

— Nici gând, băiete, nu mă mărit cu nimeni. N-am timp pentru amor.

— Poate te răzgândești... Crezi c-o să ne revedem?

— Precis, dacă scăpăm cu viață. Contează pe mine, Víctor, dacă pot să te ajut cu ceva...

— Păi da. Îmi dai voie să te sărut?

— Nu!

În acele peșteri din Teruel lui Víctor i s-au călit nervii și a dobândit cunoștințe medicale pe care nu le-ar fi deprins la nici o universitate. A mai învățat că omul se obișnuiește cu aproape orice, cu sângele – cât sânge! –, cu chirurgia fără anestezie, cu duhoarea cangrenei, cu jegul, cu puhoiul nesfârșit de soldați răniți, uneori chiar și femei și copii, cu epuizarea care înfrânge voința și, chiar mai rău, cu bănuiala insidioasă că toate sacrificiile puteau fi în zadar. Și tot acolo, în timp ce scotea morții și răniții din ruinele bombardate, o prăbușire întârziată i-a rupt piciorul stâng. S-a ocupat de el un medic englez din Brigăzile Internaționale. Altul ar fi făcut o amputare rapidă, însă englezul tocmai intrase în tură și apucase să se odihnească câteva ore. I-a bălmăjit infirmierei un ordin și s-a apucat să pună oasele la loc. „Norocul tău, băiete, ieri au venit materialele de la Crucea Roșie și o să te admirăm”, i-a comunicat infirmiera în timp ce-i puneă masca pe față.

Víctor a pus accidentul pe seama faptului că Aitor Ibarra nu era lângă el ca să-l apere, cu steaua lui norocoasă. Bascul l-a condus la trenul care l-a dus la Valencia alături de zeci de alți răniți. Piciorul îi era imobilizat în atele legate cu sfoară – din cauza rănilor nu avuseseră cum să i-l pună în ghips –, iar el zăcea acoperit cu pături, dârdâind de frig și de febră, chinuit de zdruncinături, dar mulțumit, pentru că era în condiții mult mai bune decât ceilalți care zăceau pe dușumeaua vagonului. Aitor îi dăduse ultimele țigări și o doză de morfină pentru extremă necesitate.

La spitalul din Valencia a primit felicitări pentru treaba bună făcută de medicul englez; i s-a spus că, dacă nu apăreau complicații, piciorul avea să fie ca nou, doar ceva mai scurt decât celălalt. După ce rănilile au început să se cicatrizeze și s-a putut deplasa sprijinit într-o cârjă, i-au pus piciorul în ghips și l-au trimis la Barcelona. Acasă la ai săi a jucat partide interminabile de șah cu bătrânul până a fost în stare să meargă singur; atunci s-a dus să lucreze la un spital din oraș care se ocupa de populația civilă. A fost un fel de vacanță: față de ce trăise pe front, acolo era un paradis de igienă și eficiență. A stat până în primăvară, când a fost trimis la Sant Andreu din Manresa. Și-a luat la revedere de la părinți și de la Roser Bruguera, studenta la muzică pe care soții Dalmau o primiseră în gazdă și de care prinsese drag ca de o soră în perioada de convalescență. Tânăra modestă și amabilă, care exersa cu orele la pian, era exact compania de care aveau nevoie Marcel Lluís și Carme după ce fiii lor plecaseră de acasă.

Víctor Dalmau a despăturit biletul și a citit mesajul de la mama sa, Carme. N-o mai văzuse de șapte săptămâni, deși spitalul se afla la doar șaiszeci și cinci de kilometri de Barcelona, pentru că nu avusese nici măcar o zi liberă ca să ia autobuzul. O dată pe săptămână, duminica, la aceeași oră, ea îl suna și îi trimitea ceva bun – o ciocolată primită de la membrii brigăzilor internaționale, un salam sau un săpun procurate de pe piața neagră, câteodată chiar și țigări, care pentru ea reprezentau o adevărată comoară, căci era dependentă de nicotină. Tutunul era la mare preț, avioanele inamice obișnuiau să arunce țigări și codri de pâine din cer ca să-și rădă de foamea republicanilor și să facă paradă de belșugul de care se